

Проанализированы психологические особенности типов гражданской активности старшеклассников.

Ключевые слова: гражданская активность, гражданская активность старшеклассников, типы гражданской активности старшеклассников.

Savrasov-Viun T.

SHEE «University of Education Management» NAPS of Ukraine, Kiev

THE RESEARCH OF SENIOR PUPIL'S CIVIL ACTIVITY

General strategy of experimental research of civil activity of senior pupils is exposed in the article. The results of factor and cluster analysis are reflected. The psychological features of types of civil activity of senior pupils are analysed.

Keywords: civil activity, civil activity of senior pupils, types of civil activity of senior pupils

УДК 167.1+37.014

А. САМОДРИН

Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля,
Кременчуцький інститут

ПЕДАГОГІЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Стаття торкається проблеми досконалості сучасної педагогіки й при цьому прагне досягти межі можливого в трансформації освітнього середовища, його здатності забезпечувати соціальну свідомість в умовах нинішньої кризи й тих змін, що зумовили посилення діалогу Людини і Природи на засадах профілізації загальної середньої освіти.

Ключові слова: профільне навчання, навчально-освітній простір, освіта, регіон, особистість.

Актуальність теми. У розвинутих країнах світу важливу роль відведено проблемі профільного навчання (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) як найдосконалішому засобу модернізації освіти на засадах взаємодії професійної і загальної освіти в практиці середньої загальноосвітньої школи з урахуванням національних особливостей. Профільне навчання справляє гармонізуючий вплив на особистість, регіон і процес навчання. Дальше забезпечення профільної спрямованості загальної середньої освіти в регіонах України вимагає цілісного системного підходу до виховання трудових якостей особистості та до поліпшення стану освіти в цілому, оновленої педагогіки.

Аналіз досліджень проблеми. Дана робота торкається проблеми трансформації освітнього середовища, його здатності забезпечувати соціальну свідомість в умовах сучасної кризи й тих змін, що зумовили посилення діалогу Людини і Природи на засадах поліпшення профілізації загальної середньої освіти. При цьому автором осмислювалися думки вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема В.І. Вернадського, М.Я. Данилевського, О.П. Ковальова, Т. Куна, В.І. Леніна, О.Ф. Лосева, В.М. Мадзігона, М.М. Мойсеєва, Г.Б. Наумова, А.Дж. Тойнбі, М.О. Чмихова, Т. де Шардена, О. Шпенглера [1-18] та багатьох інших, що посприяло уточненню власної позиції, яка і пропонується педагогічному загалу, як мета даної статті.

Аналіз основного матеріалу засвідчує, що сутнісну основу людської культури становить соціальна динаміка, що передбачає за мету (поле цілей) дуальність (нероздільну нез'єднаність): «збереження гармонії людини з природою» - «пошук суспільної гармонії з побудовою цивілізації». Сучасна культура – концентрована думкою енергія цілеспрямованої наукою людини виражається її відношенням і ставленням до Космосу або Всесвіту – до Порядку. У стані «відношення» – людина є невід'ємною часткою

цього ВСЕ щодо Світу, у стані «ставлення» людина суспільно взаємодіє – розуміє, формує совість [8; 16].

Зв'язок людини і Космосу забезпечує дух (у його фізичному біоенергетичному вимірі). З побудовою цивілізації індивідуальний дух «перетікає» в соціальний вимір духу – «свідомість». Свідомість не тотожна гармонії загального світу – Всесвіту. Свідомість – лише «[о]свічення» ([о]свячення) людини. Гармонія духу формується насамперед традицією вірувань (на рівні релігійного світосприйняття – о-боження людини і Світу) і повідомленням наукової картини світу (в розрізі цивілізації) – школою. Тому доречно сьогодні говорити про дух «епохи культури-цивілізації» і дух «епохи цивілізації-культури»...

Біологічна модель розвитку О. Шпенглера (розроблялася в 1918-1922 рр.) передбачає перехід культури органічної в цивілізацію, що триває близько тисячоліття. А. Тойнбі (1954 р.) говорить про цілісні утворення – цивілізації – і виділяє їх локальні типи, уточнює тисячолітній розмах цивілізації. Незадовго до них (1881 р.) М.Я. Данилевський висловився про культурно-історичний тип (до 600 років), що повторюється в історії людства. На думку М.Я. Данилевського, Європа – «союз слов'янських народів + Константинополь» (цьому синтезу виповнилося 1000 років), Європа за А. Тойнбі – «Захід» або «романо-германська культура» (біля 600 років) [3; 14; 18].

Створена Заходом теорія прогресу, якою стали вимірювати сучасну західну цивілізацію, сьогодні добігає тупика як одномірний процес. На часі – новий перехід, процес багатомірний, націлений подолати культурну біфуркацію щодо українства (обрати мету, традицію): 1) слов'янських народів + Константинополь; 2) слов'янських народів + Захід.

У свою чергу існує ще один суттєвий вибір: 1) або пристосуємося до Космосу (Русь), 2) або підкоримо Космос, продовжуючи допит природи (Захід). Захід сьогодні – це техніка+зброя (проти людей) в єдності з естетичною культурою. Принципи ж нашого народу: вжитися з усіма; єдність і цілісність землі; жертвовність, енергія (пасіонарність – за Л.М. Гумільовим); домінанта спільного блага над окремим. Тож, сучасна західна культура переходить у наш час від стану «культура-цивілізація» в «цивілізація-культура» й приймає або ж неминуче прийме бік Руси. Попереду – діалог культур або ж їх боротьба із знищенням слабшого!

Сучасний американський теоретик і економіст Ліндон Ларуш схилиє голову перед В.І. Вернадським, М.М. Мойсеєвим, П.Г. Кузнецовим і вслід за В.І. Вернадським (думки про монокультуру світу, 1916 р.) й незалежно від нього пророкує світові контури сучасної цивілізації – Китай, Індія, Росія, США (додамо – Бразилія) – ядра світу. Головний принцип управління цим процесом (форма влади) – демократія – в розумінні В.І. Вернадського: стан людської організації, коли освіта підносить людей до рівня свого часу [2; 10; 11].

А наш час (криза) потребує синтезу біосферного людства і Космосу, при цьому людству інтеграція в новий світоустрій можлива лише через культуру, забезпечену певною освітою. Тож на цьому новому щаблі розвитку цивілізації (початок ХХІ ст.) Україні потрібна своя оновлена і зважена «дуальна культура», своя «профільна освіта» для її супроводу. Саме освітня неповносправність сьогодні розколює систему освіти України й країну, на кшталт: за мовним або національним принципом – обидва гальмівні.

Нині центром трансформації духу стає конкретна особистість із здатністю її «переосвічення» і «пошуку-Відродження» свого Я в Природі. Україні і її народу такі кроки робити не вперше. Кожна особистість стає при цьому трансформатором «культури-цивілізації» в «цивілізацію-культуру».

Такий стан відповідає сучасному поняттю «профільність» і зумовлює його в наш час профільна школа – буде профільну освіту. Освіта, культура є передумовами сучасної економіки – а не навпаки...

Залучення синергетики до супроводу людини педагогікою дозволило нам сформулювати *принцип додатковості-доповнювальності для педагогічної науки* так: будь-яка «нова педагогіка», що претендує на більш глибоке описання педагогічної реальності й на більш широке (нове) коло застосування, ніж «стара», повинна вміщувати

«попередню» як граничний випадок. Еволюційно-революційний (еволюційно-парадигмальний) потік освіти при цьому прагне уточнити освітньо-інформаційний простір біосферного соціуму [12; 15].

У процесі диференціації наукового знання розвиваються теорії, які починають наближатися між собою, формуючи власний категорійно-логічний апарат, сприяючи подальшому синтезу наукового знання – народженню впорядкованих структур із хаосу, формуванню реалій часу. Синергетика дозволяє погляд на результат труда з позиції використання або ж економії енергії, в еконофізичному вимірі – здобувати продукт (В.М. Мадзігон), а не товар.

У реальному цивілізаційному русі, на усіх його рівнях через недолугість освіти ми бачимо тенденцію досягнення певних обмежених успіхів за рахунок протилежного процесу – масового обмеження і часткового самознищення популяції з її природним оточенням й соціуму з його предметним середовищем, що виступає своєрідною платою за однобічний розвиток частини цивілізації (континент, держава, регіон тощо) на чолі з його творчою елітою. Особистість з її здатністю до культурної взаємодії є компенсуючим засобом протидії природи. Але, сьогодні елітарність, творчість особистості українця постає у глобальному гуманістичному контексті з усією своєю обмеженістю, маргінальністю, що вже само по собі висуває вимоги до нової педагогічної культури, системи освіти, до культивування в особистісно орієнтованому світовому (глобалізованому) суспільстві завдання особистісно зорієнтованого, такого, що опирається на індивідуальний стиль людини – профільного навчання особистості в умовах гармонізованої ним же (профільним навчанням) клітини розвитку – регіону.

Сучасний освітній ресурс залежить від структури освітньо-інформаційного простору регіону. Регіон – відносно замкнуте територіальне недержавне соціально-виробниче утворення, яке характеризується відносною самодостатністю і здатністю до самовідтворювання соціально-виробничих функцій і відповідної інфраструктури, вбудоване у функціональну структуру космобіотизованого геопростору [4; 13]. Положення біосферології та регіонології у поєднанні з педагогічною наукою уможливають моделювання навчально-освітнього простору регіону як основи формування системи профільного навчання. Теорія системи профільного навчання для регіону передбачає далі забезпечення профільної спрямованості системи загальної середньої освіти в Україні, дає змогу в рамках системи «біосферний регіон» синхронізувати розвиток освіти і системи навчання, перетворивши освіту на головний чинник покращування життя.

Профільність – вираження досконалості природи людини, паралельності перетину синхронізмів і діахронізмів світу і світу людини, народженій природою, вихованій школою, сформованій учителем і привласненій особистістю. Профільність – спектр органічної енергії, синтезованої в актові дії, спрямованої як користь – в цьому її доцільність, є проявом особистісної дії, індивідуального стилю, засобом особистісного, індивідуального виміру, переживанням протяжності часу – звідси походить увесь спектр профілю і морфологія його «символу». Профільність має «свою одиницю часу», своє учіння; вираження досконалості органічного світу, є результатом закону природи і будовою світу нашої свідомістю – самоскладанням: когерентне хвильове енергетичне узгодження конгруентним способом альтернатив в синергійній фрактальності як будові нового взаємосхожим образом, що розгортається, будуючи простір-час для цілей поліморфізму і синхронізму як «ситуативну домінанту» – властивість переважаючу лише в даний момент. Кореляційний зв'язок між соціальною і морфологічною організацією людини не повинен бути поза проблемою профільного навчання, що передбачає (через особистість) удосконалення біосоціального виміру людства – олюднення.

Профільність – діяльнісний вимір «блаженного духу природи» людини, стан «сродності» (Г. С. Сковорода), «соборність душі» (О. Т. Гончар), стан перетину «програми особистості» і «Програми»; передбачає активне оволодіння інформацією, дозволяє знанням перетворюватися в інтегральну частку особистості (освітній простір особистості), усвідомлювати життя через практичний досвід, зумовлює готовність до негайного використання здобутого досвіду в разі виникаючих потреб. Освітній простір осо-

бистості формується на засадах педагогічно зумовленого освітнього простору регіону. Для виховання профільності на часі має бути новий освітній імператив і «надновий органон». Для усвідомлення освітньої мети сучасній людині, на нашу думку, слід уникнути існуючих ідолів (примар): техніки, цивілізації, культури, мови, абстрактного, конкретного. Тому освітня система має бути збудованою для території (регіону) – сукупність елементів, взаємодія яких призводить до високого ступеня організації процесу учіння, забезпечує «резонанс» педагогічну дію як індивідуально-особистісний супровід категорії учнів у педагогічному полі (поле певної педагогічної діяльності), що в подальшому формує складену як профіль (території) функцію пізнання, мислення, певну свідомість, функцію прогресу регіону; сукупність людей регіону, які беруть участь у процесі учіння, сукупність необхідних знань – предмет учіння, сукупність людей, які роблять знання доступними для вжитку; наявність компонентів управління системи; має тенденцію зростання ступеня профілізації навчання від периферії території – полісу (загальноосвітній профіль) до центру – мегаполісу (поліпрофільні школи або школи-профілі).

Головний продукт нашого часу – особистість, здатна розв'язувати проблеми часу – людина цивілізованої культури і культурної цивілізації. Досягається результат шляхом упровадження педагогічної культури – певним чином упорядкована інтегративна сукупність загальнолюдських ідей, професійно-ціннісних орієнтацій і якостей особистості, сукупність універсальних засобів пізнання; гуманістична технологія педагогічного супроводу людини, педагогічна майстерність.

Координація освітніх цілей і цілей навчальної практики відбувається в умовах навчально-освітнього простору регіону – за умов створення і функціонування педагогічної системи, що діє зокрема як материнська, середня та вища школа. Забезпечується засадами органічного зв'язку навчального процесу зі змістом освіти на всіх ступенях освіти; як система формується за правилом найбільшого сприяння взаємодії родового і видового вчителя (за М.М. Мойсеєвим), має свій напрям – пізнавальний інтерес; є структурною навчально-освітніх комплексів, що діють у напрямі «ціль-засіб-учасники-результат» як «школа – ВНЗ – соціальний інститут».

Навчально-освітній простір є механізмом організації самоорганізації «системи профільного навчання» на засадах синтезу: «структури простору» і «функції структури». У синергетиці – це диференційована квантова (перебуває в певному стані) саморегулююча відкрита макросистема, підпорядкована законам розвитку матеріального світу (у всьому його прояві), де поширюється педагогічна енергія для гармонійної вибудови системою освіти його образу – системи зв'язків між особистістю й Космосом.

Навчально-освітній простір своєю внутрішньою ланкою має простір учіння, зовнішньою – простір навчання; містить: 1) сукупність особистостей в стані учіння; 2) сукупність (видових) педагогів, які відбирають і адаптують предмет учіння до вжитку (роблять знання доступними для навчання учня); 3) педагогів, які управляють розвитком учнів за допомогою компонентів управління системи (набір відповідних текстів).

Структура навчально-освітнього простору регіону становить еволюцію, рухаючись в напрямі системи профільного навчання – забезпечення структурно-функціональної повноти педагогічної системи.

З допомогою профільної школи людина опанує нову цивілізацію Всеземну, де свідомість буде формувати нова «ноосферна освіта» – орієнтована на створення загального синтезу знань про Космос і Людство планети Земля (синтез синтезу), включення людської свідомості і людської діяльності в глобальний Всесвіт, вироблення нового духовного світу, духовної свободи до самореалізації, духовної відповідальності за свої дії.

Висновок. Сучасна наука протягом XX-XXI ст. із засобу технічного прогресу перетворюється в органічну частину соціального й культурного розвитку, що охоплює не лише ставлення людини до природи, до інших людей і до самої себе, а і відношення її до Космосу. Сучасна педагогіка освіти загально-профільно-галузеве знання трансформує в профільно-професійне (нове загальне), покликана створити гармонію між парами понять: «Людство – Всесвіт» – «Людина – Всесвіт душі Людини».

Список використаних джерел

1. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. – М. : АЙРИС-ПРЕСС, 2002. – 576 с.
2. Вернадский В. И. Письма о высшем образовании в России / В. И. Вернадский // Вестник воспитания. – 1913. – № 5. – С. 1–17.
3. Данилевский Н. Я. Россия и Европа / Н. Я. Данилевский. – М. : Книга, 1991. – 574 с.
4. Ковалев А. П. Педагогические системы: оценка текущего состояния и управления / А. П. Ковалев. – Харьков : ХГУ, 1990. – 156 с.
5. Концепція профільного навчання в старшій школі // Освіта України. – 2003. – № 88. – 25 листопада.
6. Кун Т. Структура научных революций (пер. с англ.) / Томас Кун. – М. : Прогресс, 1975. – 288 с.
7. Ленин В. И. Как организовать соревнование? / В. И. Ленин // Полное собр. сочинений. – Т. 35. – М. : Политиздат, 1962. – С. 197–198.
8. Лосев А. Ф. Философия. Мифология. Культура / А. Ф. Лосев. – М. : Политиздат, 1991. – 525 с.
9. Мадзигон В. Н. Продуктивная педагогика : монография / В. Н. Мадзигон. – К. : Вересень, 2004. – 324 с.
10. Моисеев Н. Н. Логика динамических систем и развитие природы и общества / Н. Н. Моисеев // Вопросы философии. – 1999. – № 4. – С. 3–10.
11. Наумов Г. Б. «Учащийся народ» (проблемы ноосферного образования) / Г. Б. Наумов, В. В. Черненко // Імідж сучасного педагога. – 2003. – № 5–6. – С. 3–6.
12. Пуанкаре А. О науке / А. Пуанкаре. – М. : Наука, 1990. – 735 с.
13. Самодрин А. П. Формування навчально-освітнього простору регіону : Монографія / А. П. Самодрин. – Кременчук: ПП Щербатих, 2006. – 456 с.
14. Тойнби А. Дж. Постижение истории: Сборник / Пер. с англ. Е. Д. Жаркова / А. Дж. Тойнби. – М. : Рольф, 2001. – 640 с.
15. Хакен Г. Синергетика (пер. с англ.) / Г. Хакен. – М. : Мир, 1980. – 404 с.
16. Чмихов М. О. Давня культура: Навч. посібник / М. О. Чмихов. – К. : Либідь, 1994.
17. Шарден Ж.-П. Тейяр де. Феномен человека / Тейяр де Шарден. – М. : Наука, 1987. – 240 с.
18. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории / Освальд Шпенглер. – М. : Мысль, 1998. – Т. 1. – Т. 2.

Стаття надійшла до редакції 10. 02. 2012

Самодрин А.

Днепропетровский университет имени Альфреда Нобеля, Кременчугский институт, Украина

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ

Статья касается проблемы совершенства современной педагогики и при этом стремится достичь предела возможного в трансформации образовательного пространства, его способности обеспечения социального сознания в условиях происходящего кризиса и тех изменений, которые обусловили усиление диалога Человека и Природы на основе профилизации общего среднего образования.

Ключевые слова: профильное обучение, обучающе-образовательное пространство, образование, регион, личность.

Samodrin A.

Dnepropetrovsk University of Alfred Nobel, Kremenchug Institute, Ukraine

PEDAGOGICAL ORGANIZATION OF EDUCATION IN UKRAINE

The article is devoted to the problem of the modern pedagogy perfection and thereby reaches the transforming frames of the educational environment, its ability to provide social consciousness in the current crisis and the changes which caused the strengthening of the dialogue of Man and Nature on the basis of profiling of the general secondary education.

Keywords: preprofessional studies, space of studies and education, activities, education, region, personality.